

WFR 2021/20

Wanneer paternalistisch regentesk wordt en rechtsbescherming verdwijnt

GUIDO DE BONT¹

De Hoge Raad oordeelde dat er niet slechts sprake is van ernstige bezwaren op grond waarvan een gemachtigde kan worden weggestuurd als de belangen van de belastingplichtige schade wordt toegebracht, maar ook als het gezag van de rechtspraak wordt aangetast door het gedrag van de gemachtigde. Voor mij is allereerst onduidelijk waarom de belangen van de belastingplichtige opeens zo relevant zijn. Als een gemachtigde een (hoger) beroepstermijn met één dag overschrijdt, is de rechter onverbiddelijk voor de belastingplichtige: niet-ontvankelijk. Het gepruts van zijn gemachtigde komt dan keihard voor risico en rekening van de belastingplichtige. Als diezelfde gemachtigde echter bij een wel ontvankelijk beroep zijn betoog ter zitting lardeert met vele scheldwoorden, meent de Hoge Raad dat de rechter dan mag ingrijpen indien de gemachtigde 'schade toebrengt aan concrete individuele belangen van zijn cliënt.' Die discrepantie bevreemdt mij. Kennelijk heeft de rechter wel een taak een wanprestatie ter zitting voor de belastingplichtige te compenseren door ruimte te bieden voor een andere gemachtigde, maar dient de rechter onverbiddelijk te zijn indien de wanprestatie buiten de muren van de rechtszaal plaatsvindt. Dit selectieve paternalisme dreigt regentesk te worden als het nadere criterium van de Hoge Raad bij toepassing van art. 8:25 Awb wordt gezien. Een gemachtigde mag immers eveneens worden geweigerd vanwege ernstige bezwaren indien een gemachtigde door stelselmatig nodeloos grievend, krenkend en/of beschadigend taalgebruik 'het gezag van de rechtspraak' aantast. Als de rechtspraak – bij monde van de Hoge Raad en in aanvulling op de wetsgeschiedenis – haar eigen gezag als norm introduceert, is het oppassen geblazen. Professor Van Dijck had dan ook gelijk toen hij in de vorige eeuw eens reageerde op een opmerking van een raadsheer van de Hoge Raad die hem de luis in de pels noemde. Dat hij een luis werd genoemd, was geen probleem. Dat de Hoge Raad zich kennelijk zelf associeerde met de pels vond hij wel verontrustend. Enerzijds is het 'gezag van de rechtspraak' een holle frase die eenvoudig door rechters kan worden misbruikt om zich van onwelgevallige gemachtigden te ontdoen. Als ik in reactie op een domme vraag van een rechter op zijn Van Gaals reageer met de wedervraag of ik nu zo slim ben of de rechter in kwestie zo dom is, dan houd ik mijn hart vast met dit nieuwe criterium. Het is nog steeds een taboe in Nederland om de kwaliteit van de zittende magistratuur ter discussie te stellen en dat zal zeker zo blijven als de gemachtigden eliminatie uit de rechtszaal moeten incalculeren als zij stellingen poneren die het gezag van de rechtspraak tarten. Anderzijds zie ik in het geheel niet in hoe een tierende en scheldende gemachtigde afbreuk kan doen aan het gezag van de rechtspraak. De gemachtigde maakt hooguit zichzelf (en wellicht zijn cliënt die hem inhurde) belachelijk, maar zijn gedrag kan mijns inziens geen afbreuk doen aan het gezag van de rechtspraak. Dat gezag dient de rechter te ontleen aan zijn optreden en de wijsheid van zijn oordelen. Dat een rellende gemachtigde het goed functioneren van de rechterlijke macht in gevaar zou kunnen brengen, ontgaat mij ten enenmale. Natuurlijk wil dat niet zeggen dat de rechter die wordt beledigd, dit maar moet accepteren. De rechter kan immers strafrechtelijk aangifte doen van belediging. De essentie is dat we in de rechtszalen geen beledigingen tolereren en om die reden bestaat er mijns inziens geen enkele noodzaak daaraan een aanvullende voorwaarde toe te voegen dat het gezag van de rechtspraak moet zijn aangetast alvorens maatregelen kunnen volgen. Het is voor mij vanzelfsprekend dat de Hoge Raad overwoog dat de verbanning alleen kan gelden in de zaak waarin de gemachtigde heeft gescholden. Toch hinkt de Hoge Raad vervolgens op twee gedachten. Bij de waardering van de verwerpelijke gediagingen kan de rechter betrekken 'hetgeen hem overigens bekend is over het gedrag van die gemachtigde'. Als de gemachtigde al een 'reputatie' heeft bij de rechtbank of het hof zou dat kennelijk mogen meewegen. Het kan goed het geval zijn dat de betreffende cliënt in het geheel niet bekend is met die reputatie van de gemachtigde en evenmin met de feiten en omstandigheden die daaraan ten grondslag liggen. De belastingplichtige kan op die voorvallen in andere zaken dan ook in het geheel niet reageren. In dat kader zou het dus logisch zijn dat de gemachtigde zelf verzet kan aantekenen tegen het verbanningsoordeel waarbij mogelijk zijn reputatie is betrokken. Toch is het uitsluitend die belastingplichtige die zich tegen de verbanning van zijn adviseur kan verzetten door het aanwenden van rechtsmiddelen. De gemachtigde is rechteloos nu – zoals de Hoge Raad fijntjes in herinnering brengt – tegen de beslissing hem te weigeren geen afzonderlijk rechtsmiddel openstaat. Om in een rechteloze situatie voor de gemachtigde dan ook nog te pleiten voor een algehele uitsluiting voor een bepaalde duur, lijkt mij voor de bewierookte democratische rechtstaat geen vanzelfsprekendheid, met name niet als de gehanteerde normen een open karakter kennen en een extensieve uitleg zeer wel mogelijk is.

¹ Advocaat bij De Bont Advocaten en hoogleraar Formeel Belastingrecht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.